

1990 MALİ YILI BÜTÇESİ(*)

Erdoğan ÖNER
Maliye ve Gümrük Bakanlığı
Bütçe ve Mali Kontrol
Genel Müdürü

SAYIN BAŞKAN

DEĞERLİ KONUKLAR

Sözlerime İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinin düzenlemiş olduğu bu toplantıda bulunmaktan duyduğum memnuniyeti ifade ederek başlamak istiyorum. Hemen ifade edeyim ki; üniversitelerimizin düzenlediği bu tür toplantılarda ele alınan konular, biz uygulayıcılara büyük yararlar sağlamaktadır.

Hele bu toplantının, bütçenin T.B.M.M. sunulmasının hemen sonrasına isabet etmesinin, tartışmanın daha somut bir şekilde cereyan etmesine vesile olacağını sanıyorum.

SAYIN BAŞKAN

DEĞERLİ KONUKLAR

Günümüzde, hangi ekonomik sistemde olursa olsun, iktisadi-sosyal politikaların başlıca amaçları,

- Yeterli bir büyüme hızının gerçekleşmesi,
- Fiyatlar genel seviyesinde ve istihdam hacminde meydana gelen dalgalanmaların giderilmesi,
- Ödemeler dengesinin istikrarı,
- Adil bir gelir bölüşümünün temin edilmesidir.

Bu amaçlar için hükümetlerin kullanabilecekleri başlıca araçlar para-kredi ve maliye politikalarıdır. Bu itibarla, bütçeler hükümetlerin ekonomiye yön vermek konusunda, sahip oldukları en önemli araçlardan birisi olmaktadır.

(*) Maliye Araştırma Merkezinin 40.ncı yılı nedeniyle 17.10.1989 da düzenlenen "1990 bütçesi" konulu panel metni.

SAYIN BAŞKAN DEĞERLİ KONUKLAR

Malumunuz olduğu üzere, ülkemizde, kalkınmanın ve ekonomik istikrarın sağlanması için Beş Yıllık Kalkınma Planları hazırlanmakta ve yıllık programlarla hayatiyet kazanmaktadır. Programlarda öngörülen makro büyüklükler dikkate alınarak hazırlanan bütçeler, özellikle kamu kesimi için öngörülen hedeflere ulaşmada en önemli araç olmaktadır.

1990 mali yılı bütçesi ile ilgili sözlerime geçmeden önce hükümet tarafından açıklanan bazı makro büyüklüklere değinmek istiyorum.

- * 1989 yılında GSMH'nın yüzde 1.8 büyüyerek, 172.5 trilyon liraya ulaşması beklenmektedir. 1990 yılı büyüme hedefi yüzde 5.7, milli gelir deflatörü yüzde 54, cari fiyatlarla GSMH tahmini 286.8 trilyon liradır.
- * 1989 yılı sonunda ithalatın CIF olarak 16 milyar 700 milyon dolara ulaşacağı tahmin edilmekte, 1990 için ithalat 18 milyar 535 milyon dolar olarak öngörülmektedir. İhracatın (FOB) olarak 1989 sonunda 11 milyar 650 milyon dolara varması beklenmektedir. 1990 yılı ihracat hedefi ise 12 milyar 863 milyar 8643 milyon dolar olarak belirlenmiştir.
- * 1989 yılı başında 2.170 lira olarak tesbit edilen dolar değeri, 1990 yılı için 2997 lira olarak tesbit edilmiştir.

DEĞERLİ KONUKLAR

Hükümet, T.B.M.M.'ne sunduğu 1990 yılı bütçe teklifinde, konsolide bütçe giderleri için 63 trilyon 264 milyar liralık ödenek öngörmüştür. Öngörülen bu ödeneği;

- 20 trilyon lirası **Personel**,
- 7 trilyon 302 milyar lirası **Diğer cari**,
- 9 trilyon 88 milyar lirası **Yatırım**,
- 26 trilyon 874 milyar lirası **Transfer**,

harcamaları içindir. Buna göre, konsolide bütçenin

- Yüzde 31.6'sı personel,
- Yüzde 11.5'i diğer cari,
- Yüzde 14.4'ü yatırım,

- Yüzde 42.5'i transfer harcamaları için ayrılmış olmaktadır.

Geçmiş yıllarla mukayese edildiğinde, belirtilen harcama türleri içinde en önemli gelişme personel ödeneklerinde görülmektedir. Bu ödenekler, 1986 yılında bütçe başlangıç ödeneklerinin yüzde 21.4'ünü, 1987 yılında yüzde 20.4'ünü, 1988 yılında yüzde 20.8'ini, 1989 yılında yüzde 21.2'sini oluştururken, 1990 teklifinde yüzde 31.6'ya yükselmiştir. Bir başka ifade ile, personel ödenekleri 1989 yılına göre yüzde 185.9 artırılmış olmaktadır. Bu artışta, 1989 yılı Temmuz ayında yapılan düzenlemeler ile tesbit edilen katsayıların büyük etkisi vardır.

Son yıllarda diğer cari giderlerin bütçe içindeki payı giderek azalmıştır. Bu eğilim 1990 yılı bütçesinde de devam etmiştir. Başlangıç ödeneklerinin 1987 yılında yüzde 17.6'sı, 1988 yılında yüzde 12.9'u, 1989 yılında yine yüzde 12.9'u diğer cari giderlere ayrılırken, 1990 yılında bu oran yüzde 11.5'e düşmüştür. Geçen yıla göre diğer cari ödenekler yüzde 71.9 oranında büyümüştür. Hemen belirteyim, diğer cari ödeneklerinin yüzde 64'ü milli savunma giderleri oluşturmaktadır.

1990 yılı teklifinde, konsolide bütçenin yüzde 14.4'ü yatırımlara ayrılmıştır. Bu oran, 1987, 1988 ve 1989 yıllarında yüzde 16 mertebelerinde idi. Yatırım ödenekleri 1989 yılına nazaran diğer cari giderlerle aynı oranda, yüzde 71.9 oranında artmıştır. 1990 yılı konsolide bütçe yatırımlarında en büyük pay yüzde 22.6 ile tarıma ayrılmıştır. Bunu;

Yüzde 19.7 ile ulaştırma,

Yüzde 17.2 ile eğitim,

Yüzde 14.1 ile enerji

izlemektedir.

1990 yılında transfer ödenekleri geçen yıla göre yüzde 63.9 artarak bütçenin yüzde 42.5'ini oluşturmuştur. Bu pay 1987 yılında yüzde 45.2, 1988 yılında yüzde 49.7, 1989 yılında yüzde 49.8 idi. Transfer ödeneklerinin bütçe içindeki payının azalmasında, personel ödeneklerinin toplam içindeki payının artışı yanında, borç faizlerinin geçen yıla göre artış hızındaki düşüşün de etkisi olmuştur.

1989 yılı transfer ödeneklerinin yüzde 57'si borç faizlerinden meydana gelirken bu oran 1990 teklifinde yüzde 54'e düşmüştür.

SAYIN BAŞKAN

DEĞERLİ KONUKLAR

Şimdi de 1990 yılı konsolide bütçe ödeneklerinin idari-fonksiyonel yapısından bahsetmek istiyorum. Konsolide bütçenin,

- yüzde 23.1'i borç faizlerine,
- yüzde 22.5'u genel hizmetlere,
- yüzde 17.3'ü eğitim giderlerine,
- yüzde 13.9'u savunma giderlerine,
- yüzde 4.9'u devlet su işlerine,
- yüzde 4.5'i tarım-orman-köy hizmetlerine,
- yüzde 4.1'i adalet-emniyet hizmetlerine,
- yüzde 3.9'u sağlık hizmetlerine,
- yüzde 5.8'i diğer hizmetlere ayrılmıştır.

Paylar açısından geçen yıl bütçe başlangıç ödenekleri ile karşılaştırıldığında, genel hizmetlere, devlet su işlerine ve konsolide borç faizlerine ayrılan payın azaldığı; savunmaya, adalet-emniyet hizmetlerine, eğitime ve sağlığa ayrılan payın arttığı görülmektedir.

1990 yılı bütçe teklifinde, 63.264 milyar liralık giderin finansmanı için 53 trilyon 860 milyar liralık gelir öngörülmüştür. Bu gelirlerin dağılımı şöyledir:

- Vergi gelirleri	43 trilyon 650 milyar lira,
(Gelir vergisi	15 trilyon 650 milyar lira)
(Kurumlar Vergisi	7 trilyon lira)
(Dahilde KDV	7 trilyon 250 milyar lira)
- Vergi Dışı Nor.Gel.	7 trilyon 100 milyar lira,
- Özel gelir ve fonlar	2 trilyon 100 milyar lira,
- Katma bütçe gelirleri	475 milyar lira.

1989 yılı Bütçe Kanununda öngörülen rakamlarla 1990 yılı teklifini mukayese ettiğimizde;

- Vergi gelirlerinin yüzde 79.1,
 - Vergi dışı normal gelirlerin yüzde 270,6,
 - Özel gelir ve fonların yüzde 33,7,
 - Katma bütçe gelirlerinin yüzde 137,5
- daha yüksek olduğu görülmektedir.

Arz ettiğim bu gider ve gelir rakamlarına göre 1990 yılı için öngörülen konsolide bütçe açığı 9 trilyon 404 milyar lira olmaktadır.

SAYIN BAŞKAN**KIYMETLİ KONUKLAR**

1990 yılı bütçesi hakkındaki konuşmamı, kısa bir değerlendirme yaparak bağlamak istiyorum.

- * Teklif edilen 63 trilyon 264 milyar liralık konsolide bütçe büyüklüğü, öngörülen GSMH'nın yüzde 22.5'ine isabet etmektedir.
- * Öngörülen 9 trilyon 404 milyar liralık bütçe açığı GSMH'nın yüzde 3.3'üne eşit olmaktadır.
- * Vergi gelirlerinin GSMH'ya oranı yüzde 15.5 olarak hedeflenmiştir.
- * Vergi gelirlerinin konsolide bütçe giderlerini karşılama oranı yüzde 69 olmaktadır.
- * Konsolide bütçe gelirlerinin bütçe giderlerini karşılama oranı ise yüzde 85.1 olmaktadır.
- * Vergi gelirleri toplam gelirin yüzde 81'ini meydana getirmektedir.